

Pares, oncle i tieta

La comunicació epistolar amb els meus pares i tieta resultava excessiva i difícil. Les cartes anaven i venien via Roma. Eren sotmeses a una rigorosa censura - no recordo si republicana o nacionalista - Possiblement ara l'una ara l'altra o a totes dues alhora - Però amb ells no existia l'entrebanc de la mala voluntat, com en el cas del meu marit i ~~seus cunyades~~ cunyades. Amb els pares i tieta no vam deixar mai de comunicar-nos. Darrerament ells havien marxat de Vilada perquè ja no aconseguien trobar res ^{menjívols.} ~~per menjar~~. Ja els darrers temps, quan jo hi havia pujat al ans d'emprendre el camí de Suïssa, molts dies ens quedarem sense pa. menjàvem remolatxes bullides i farro fet amb farina de guixes o de blat de moro. El pare anava de masia en masia. Feia el retrat de la mestressa o

d'una de les noies; acceptava com a pagament un tros de pa que portava triomfalment a casa on era rebut amb aplaudiments i rialles. Les darreres notícies dels pares m'anobaven de Sant Pere Pescador. Vivien a casa del cosí Vadó, el qual, a més de bones terres de conreu era amo d'una fletca. La tieta s'estava a casa la Gracieta germana d'en Vadó i antiga companya ^{seva} d'escola. Prudenci Bertrana, durant la seva estada al poblet empordanès, escrivia el darrer volum de la seva autobiografia novel·lada: "L'Impunitent" el qual no seria publicat fins uns anys després de la ^{seua} mort. ~~de l'autor~~.

Les primeres lletres de Sant Pere Pescador havien estat per a mi ben tranquil·litzadores. Pare i tieta vivien en família, satisfien la gana, respiraven els aires ^{del camp} purs, no bombardejats. Però ~~tot d'una va arribar una nova notícia tant~~ ~~al mar~~ ~~li havia sortit un mal estrany a la ganta~~ ~~a Barcelona, va sortir una ordre que obligava els bar-~~ ~~que els nacionalistes van entrar~~ ~~que tot d'una va arribar una nova notícia tant~~.

bombardejats. Però així que els nacionalistes van entrar a Barcelona dictaven una ordre que obligava els barcelonins a tornar ràpidament a llures habitacles si no volien perdre el dret d'ocupar-los.

Amb força recança els pares i la tieta abandonaven la pau i seguretat de Sant Pere Pescador per afrontar la inseguretat i el bati-bull de la nova Barcelona, conquistada i reorganitzada per la gent d'ordre. El pare, però, havia perdut la seva col·locació de funcionari municipal, mestre de dibuix a l'Escola de Basi a Montjuïc i també la de crític teatral i col·laborador literari de "La Veu de Catalunya" - Catalunya, entre altres coses i havia quedat sense veu - A casa els pares jo

no hi entrava cap sou 92 (88) El cap de casa, havia
el pare, sense feina, sense cap mitja de guanyar-se
la vida - més tard, i gràcies a la benèvolenta interven-
ció d'en Carreres Artau Prudenci Bertrana de l'Ajuntament de Barcelona
de jubilat. ~~se'n seguia una petita pensio~~
No costa gens d'imaginar-se la desolació del
pare en veure prohibida la llengua catalana. Segons
van dir-me, ~~cap allà a~~ ^{cap allà a} any cinquanta, quan jo vaig poder tornar a
Catalunya, un personatge ben situat, li havia ofert una
col·laboració a "La Vanguardia Española" El pare la va
refusar convenent que el valor i el prestigi dels seus escrits
es fundaven principalment, en la riquesa, puresa i
perfecció de la llengua ~~de~~ catalana que amb tant de
maestratge i amor havia conreat durant la seva
llarga vida. En castellà no sabia expressar. S'hi
ve era massa vell per aprendre. Tenia massa dignitat
per tractar de competir amb aquells que el coneixien millor

o gastaven menys escrivint ⁸⁹ ~~80~~ professionals.
Fou justament en aquella dolorosa època de després
de la guerra ^{civil} quan el pare va contraure la seva
malaltia de cor, malaltia que no va trigar a embur-
se'l. Jo li enviava des de Ginebra uns ^{compriments} ~~remedis~~ que calmava
les seves crisi. El doctor Leandro Cervera els hi havia recep-
tat i no es trobaven en les farmàcies de Barcelona.

També esdevingué en aquella mateixa època que el
oncle de Xile arribà providencialment a Barcelona
resolent, al menys per una temporada, els proble-
mes econòmics de la família. Jo, ^{a l'oncle Ramon,} ja li havia escrit
des de Suïssa, explicant-li francament la meua situa-
ció, familiar i econòmica. En fer-ho m'animava l'esperan-
ça que m'invitaria a passar una temporada a Santiago
on ell tenia diners, prestigi i casa pròpia que regentaven
dues velles senyores germanes, amb ~~els~~ caps de les quals, l'
oncle no s'havia volgut mullerar perquè, segons ve explicar

90
ell mateix, les dues estaven ~~definitivament~~ ^{forasement} enamorades d'ell
i si p. ome n'hagués triada una sole com mana l'església i
les lleis constituïdes, l'altra, la no esollida, hauria lliu-
rat immediatament l'ànima a déu. Lògicament ^{el cavalleresc} Ramon
Lazar no volia carregar la seva consciència amb aquella
mort i havia decidit romandre solter bo i compartint el seu
afecte ^{i la seva clar} entre les dues germanes.

Ja una altra vegada, força anys enrera l'oncle
Ramon enviat en missió oficial pel Govern de Kille, havia
fet una llarga estada a Europa. ~~El~~ [⊕] ~~havia~~ ~~era~~ ~~un~~ ~~home~~ ~~esca-~~
~~nat~~ ~~per~~ ~~encara~~ ~~jove~~. Travessava aquella ~~era~~ ~~època~~ que
correspon a la menpassia de les dones tan perillosa
també pels homes, durant la qual, homes i dones, solen
cometre un feix de tonteries. l'oncle Ramon s'havia
enamorat de mi que era encara una adolescent i acceptava
la ~~deu~~ ~~de~~ ~~l'oncle~~ ~~d'Amèrica~~ ~~com~~ ~~una~~ ~~murga~~ ~~més~~ ~~o~~

~~menys suportable. d'alehores ençà havia passat molta
aigua pels rius, l'adolescent era una dona casada. i, apa-
rentment, abandonada del marit i l'oncle d'Amèrica un
home vell havent deixat molt enrera l'edat de
les passions i dels entusiasmes afectius. Però jo recordava~~

⊗ En aquells temps ~~quan~~ ^{l'oncle} m'anomenava afectuosament mi
canaguita linda. Llavors jo ignorava el sentit de la pa-
raula ~~canaguita~~ ^{canaca} sentit que no vaig descobrir fins ~~a~~ arribar
a les illes del Pacífic. Allí l'escoltava sovint referint-se als
habitants de les Haway i potser també d'altres illes
~~de~~ Polinèsies però només de copsar el to tendre amb
el qual l'oncle Ramon deia mi canaguita linda jo compre-
nia que aquells mots constituïen una apellació ~~de~~ fa-
laquera.

A Ginebra, després de la guerra d'Espanya, en
trobar-me abandonada del meu marit, expulsada de
la llar de la seva mare, jo havia enviat, com he dit

un s.o.s a l'oncle Ramon amb qui sempre havia mantingut correspondència. Yo suposava que la meua situació era prou dramàtica perquè l'oncle em demostrés el seu afecte, afecte que les seves lletres permetien creure fonda i sincer i, que, en aquest cas podia traduir-se ~~en~~ ^{en} l'envio d'un passatge i una invitació a anar tot seguit a Xille al menys per una temporada. Però una volta més em vaig equivocar. De Xille va arribar una ràpida contestà: una carta llarga plena de prudentíssims consells: paciència, voluntat de treball, perseverança i resignació. La vaig furiosament esquinçar i llençar a les escombreries mentre esclafia una sorollosa rialla. Era patès que tot havia de fallar. És veu que l'hora era arribada dels grans fracassos sentimentals, econòmics, socials... I justament un dels més importants, era, sense cap mena de dubte

el de la meua força moral. ⁹³ La guerra m' havia afeït, m' havia fet feble. Jo ja no era capaç de plantar cara a l'adversitat amb el braç que ho hauria fet uns anys enrera. Ni tampoc no tenia la fe en els homes que poblen el món com la tenia abans de la guerra civil espanyola. Em trobava en ple període de decadència física i moral.

Però després d'aquell període m' havia de venir un altre de recuperació, com veureu si continueu llegint aquestes memòries, període moralment, intel·lectualment, espiritualment lluminós, on reneix amb més força que mai la meua personalitat lliure, independent ja definitivament solitària fins les portes de la vellesa quan amb el ~~desaport~~ natural allunyament, puc judicar i descriure aquella i altres èpoques de la meua tormentada però rica ~~experiència~~ existència.

mentre jo cercava treball a Ginebra l'home Ramon, i goro per quin o per quins motius

havia decidit abandonar Xifres per una temporada. Formava a Espanya qui sap si amb la intenció de romandre-hi al costat de les seves germanes i cunyat. L'oncle Albert ja era mort i l'oncle Ramon no coneixia els fills del seu germà - En desembarcar a Barcelona la guerra ja ~~era~~ focava a la seva fi. Els nacionalistes eren amos de Catalunya i així aquesta avinentesa devia ploure a l'oncle Ramon home de dretes, conservador i clericalista. Havia anat a viure a Roger de Llúria No 4. 4ª pis

~~estatge de les seves germanes i cunyat. Als d'ells, per a continuat, enviant-me diners a desig i fins la intenció de confirmar el que jo li havia escrit a Xifres respecte de la meua situació política-familiar-econòmica. Ell els devia dir els motius que tenia per haver-me enviat una carta plena de consells i moralitats i no haver-me invitat a anar a Santiago ni haver-se preocupat de diners. Tot amb tot en dir la descripció dels meus fracassos explicats amb l'afecte i la bona voluntat d'aquelles dues dones que m'estimaven~~

Des d'allí adreava m'enviava diners fins la intervenció de Monsieur Choffat, el qual de totes passades volia completar la meua educació moral a base de fer-me passar gana.

- Penso que aquest procediment era molt arrelat en la família del meu oncle. I si jo no haguess estat un cas perdut potser haurien reeixit a domar-me. La mare em va escriure una carta tristíssima en la qual m'explicava la conversa de l'oncle Ramon amb Monsieur Choffat. Sembla que la ~~pinçadura~~ ^{meua} des-
 cripció que el seu va fer al filé ^{del meu caracter} ~~de la meua~~
 conducta no fou del gust de l'oncle. Les meues idees eren
 persona ~~era tan~~ ^{de Ramon} ~~adversaria~~ ^{com} contràries als
 principis morals i socials ~~de~~ Salazar. ~~que~~ l'oncle,
 oblidant ~~també~~ que em condemnava a morir de

gano i de fred va abandonar-me per sempre
 Debades, la mare i la tieta i també una
 amiga de casa, le Senyor e Jover, ^(defensar-me) van ~~seguir~~
^{a caloradament, volien}
 esborrar l'efecte de les acusacions de Monsieur
 Choffat. ^{Poco} l'oncle es sentia ofès fins les fibres
 mes nobles de la seva noble ànima, recta
 moralitzant i devota i no em va perdonar. ^(mai)
 Totes aquestes acusacions, el Senyor Choffat no
 me les hevi fet mai a mi directament, de ma-
 nera que jo ignorava ~~sta~~ ^{seva} aquesta rancúnia
 acumulada i secreta. La qual no el va privar
 de prendre possessió de tots els meus bens nobles,
^{aplegats}
~~concentrats~~ al nostre estatge de la Diagonal 315, men-
 tre continuava exercint el seu sistema. Medepòsit
 familiar: la gana educa. - Ignoro si l'oncle pensava el mateix

Confesso que la idea no era del tot ~~del tot~~
 desencertada. Perquè si bé ~~d'educar-me~~
~~em va educar de matar-me de fred i de gana~~
~~va estar a punt d'aconseguir-ho~~
 no van aconseguir educar-me, matar-me
 de fred i de gana, van estar a punt d'aconseguir-
 ho.

20
~~teia de la mare guarís d'aquesta malaltia i jo pogués
formar al seu costat i anomenar-la "mare" i veure els seus
ulls i el seu somriure enlluernats per l'alegria de formar
a veure'm, jo renunciava a la part d'^{incerta} indefinible felicitat
que em feava possiblement fruit encara en aquest
món.~~

Efectivament, algun temps després vaig saber que el mal
de la gèlta de la mare no era un càncer. Es tractava d'una
mena d'afecció heurpètica persistent, pesada però sense
perillosa. Quant a la meua felicitat no dubto que
Déu havia acceptat el meu oferiment. Felicitat allò
que se'n diu propiament felicitat, mai més no

~~he tornat a ser ho - Cree poder afir mar que
colonis a formar rapidament a llurs habitatges si no
tro hiva estat el dret d'evapor-los
+ Al pare, que jo tant admirava i amb el qual,
durant llargues èpoques de la nostra vida, ens
haviem esbargit plegats com dues mainades,~~

(144 B)

Tot el que vaig viure en aquella època,
no sobament com sinó amb qui ho vaig viure
obeeix a aquest impuls de la meua naturalesa:
la germanor amb els apàtrides, els exilats, els fora
de llei per causa d'idees... Les fronteres d'Es-
panya tancades, l'ajuda i amistat de l'oncle Sala-
zar i de la meua família política, perdudes, els
pares vells i malalts vivint de la caritat d'aquell
mateix oncle que a mi me la negava... Enmig
de semblants circumstàncies jo havia de refer la
meua vida desfeta, sola, sense diners, sense treball,
i en una ~~atmosfera~~ ^{atmosfera} pre-bèl·lica que s'ensumava
i es respirava arreu d'Europa i més enllà.

x x x